

Vsekakor je knjiga zelo zanimiva in obravnava aktualno tematiko. Kljub številnim prednostim pa ima spletno zbiranje podatkov kar nekaj pomanjkljivosti. Glavno vprašanje je dostop do interneta, ki ni enak za vse geografske regije in se razlikuje tudi glede na starostne skupine v populaciji. Internetna komunikacija prav tako ne more nadomestiti neverbalne komunikacije, ki je prisotna v intervjujih »v živo«.

Izbrana raziskovalna vprašanja, ki jih je avtorica uporabila pri svojih empiričnih študijah, so seveda zelo primerna za uporabo takšnih metod (prvo raziskovalno vprašanje je zajemalo ugotavljanje, katere oblike oglaševanja bi naj uporabljali na internetni strani, da bodo zadovoljni tako oglaševalci kot njeni uporabniki; drugo vprašanje se je nanašalo na to, kaj besedna zveza »uporabnost spletne strani« pomeni njenim uporabnikom). Uporaba spletnih anket na drugih vsebinskih področjih bo seveda še doživela svoj razcvet, saj ima informacijska tehnologija veliko prednosti in zanesljivo prodira tudi v naše vsakdanje življenje. Vsekakor se nam v prihodnosti obeta še več uporabe sodobnih komunikacijskih tehnologij.

Mojca Rožman

Charles C. Ragin, Družboslovno raziskovanje – enotnost in raznolikost metode, Ljubljana, Fakulteta za družbene vede, 218 str.

Knjiga *Družboslovno raziskovanje – enotnost in raznolikost metode* (2007) je slovenski prevod dela Charlesa C. Ragina z naslovom *Constructing social research: The Unity and Diversity of Method* (1994). Charles C. Ragin je profesor sociologije in političnih ved ter se osredotoča predvsem na področje družboslovne metodologije. S slednjo se ukvarja tudi ta knjiga. Knjiga je razdeljena na dva dela. V prvem delu se avtor posveti opredelitvi družbenega raziskovanja, njegovih ciljev ter poteku družboslovnega raziskovanja. Drugi del knjige pa je namenjen podrobnejšemu opisu strategij družboslovnega raziskovanja.

Na začetku se lahko na podlagi primerov seznanimo s tem, kaj je in kaj ni družboslovno raziskovanje. Avtor ga definira kot prikaz družbenega življenja, ki ga od drugačnega raziskovanja (kot ga na primer opravljajo novinarji) razlikuje to, ker niso prisotne vse od spodaj naštetih značilnosti, ampak le nekatere. Družboslovni znanstveniki se ukvarjajo z družbeno pomembnimi pojavi, ki so pomembni tudi za družbeno teorijo. Temeljijo na izkustvenem gradivu in so rezultat neke oblike sistematične analize zbranega gradiva.

Kot pglavitne cilje družboslovnega raziskovanja avtor navaja »*tvorjenje znanstvenih prikazov družbenega življenja*« (str. 96). Izpostavlja pa še »*sedem pglavitnih raziskovalnih ciljev v družboslovju*« (str. 47): prepoznavanje splošnih vzorcev in povezav; preverjanje in izpopolnjevanje teorij; napove-

dovanje; interpretiranje kulturno ali zgodovinsko pomembnih pojavov; raziskovanje raznolikosti; dajanje besede in razvijanje novih teorij. Vse cilje tudi podrobneje predstavi. Na tem mestu uvede besedo »raziskovalna strategija« (str. 48), ki jo definira kot »združevanje glavnega raziskovalnega cilja in posebne raziskovalne metode« (str. 48). Predstavi tri strategije: kvalitativno raziskovanje skupnih značilnosti, primerjalno raziskovanje raznolikosti in kvantitativno raziskovanje povezanosti med dvema ali več značilnostmi. Avtor je izbral te metode, ker »omogočajo najboljši prikaz bistvenih značilnosti različnih metod in zelo prepričljivo dokazujejo enovitost in raznolikost družboslovnega raziskovanja« (str. 64).

Omenjene tri strategije umesti v »dvorazsežni koordinatni sistem, ki prikazuje odnos med številom raziskovalnih primerov (enot analize) in številom vidikov (značilnosti) teh primerov« (str. 64). Kvalitativno raziskovanje se zelo podrobno ukvarja z relativno majhnim številom enot in preučuje veliko njihovih značilnosti. Kvantitativno raziskovanje pa se ukvarja z velikim številom enot in preučuje omejeno število njihovih značilnosti. Kvantitativni raziskovalci za razliko od kvalitativnih navadno le površno poznajo preučevane enote, saj jih je preveč. Primerjalno raziskovanje pa je nekje vmes. Avtor vsako izmed naštetih raziskovanj v drugem delu knjige prikaže na primeru in predstavi, za katere raziskovalne cilje je bolj primerna katera od strategij.

Predstavljen je raziskovalni proces, ki je sestavljen iz: ideje, analitičnega okvirja, izkustvenega gradiva in podob (str. 71). Raziskovanje zajema retrodukcijo (vzajemno delovanje indukcije in dedukcije v okviru raziskovalnega procesa), ker gre pri družbeni raziskavi vedno za dialog med idejami (teorijo) in izkustvom (podatki). Tekom celotne knjige je poudarjeno, da se mora raziskovalec najprej zelo dobro seznaniti z vsebino, ki jo želi raziskovati. Pri definiranju in opredeljevanju pojavov, ki jih raziskujemo, moramo biti natančni in eksplicitni. Poseben izziv za družboslovno raziskovanje pa je »oblikovanje udarnih in poučnih prikazov družbenega življenja, ki bodo prispevali k aktualnim razpravam o družbenem življenju« (str. 91) (družbeni teoriji) in »hkrati zaobjeli širino in globino podatkov o družbenem življenju« (str. 91).

V drugem delu knjige se avtor posveti podrobnejši razlagi strategij raziskovanja. Posebej poudari, da kljub temu, da gre za različne strategije, ne smemo pozabiti, da je pri vseh prisoten dialog med idejami in izkustvenim gradivom. Najprej predstavi kvalitativno raziskovanje. Kot že omenjeno, se ta strategija ukvarja s podrobnim preučevanjem številnih značilnosti relativno majhnega števila enot. Kljub temu pa je proces predstavitve in natančne opredelitve pojmov in predmeta raziskovanja ključnega pomena. Brez pojmov »je nemogoče zbrati podatke, urediti dejstva ali neskončno količino informacij o enem samem primeru narediti smiselno« (str. 106). Zato so še posebej

pri kvalitativnem raziskovanju pomembni teoretično strukturirani prikazi družbenega življenja.

Pri primerjalnem raziskovanju izpostavi, da gre za iskanje podobnosti znotraj skupine ter iskanje raznolikosti med skupinami. Primerjalna strategija je še posebej primerna za interpretacijo zgodovinsko ali kulturno pomembnih družbenih pojavov, še posebej, kadar je število opazovanih enot zmerno (do 50). Primerjalni raziskovalci so v svojih raziskavah bistveno bolj osredotočeni na vzročnost in vzročno kompleksnost kot kvalitativni raziskovalci. Vzročnost ocenjujejo na podlagi preučevanja vzorcev raznolikosti. To raziskovanje temelji na dihotomiji prisotnosti in odsotnosti. Vzročni pogoji in izidi so bodisi prisotni bodisi odsotni pri vsakem preučevanem primeru. Ta strategija je podrobneje predstavljena na primeru, v katerega je vključeno področje vzgoje in izobraževanja. In sicer se ukvarja s tem, ali posamezna šola ocenjuje in razvršča svoje učence po sposobnostih. V primeru so predstavljeni dejavniki, ki vplivajo na to, ali šole razvrščajo svoje učence v homogene skupine po sposobnostih ali ne.

Kvantitativni raziskovalci pa istovetijo vzročnost in pojasnjevanje. Ko raziskovalec prepozna vzroke pojava, ga s tem tudi pojasni. »*Kvantitativni družboslovec oblikuje podobe s preučevanjem vzorcev sočasnega spreminjanja (kovariacije) spremenljivk in sklepa o vzročnosti na podlagi teh splošnih vzorcev*« (str. 146). Pri tej strategiji avtor opozori tudi na nestabilnost oziroma nezanesljivost določene spremenljivke v času. Zato predlaga uvedbo t. i. sestavljenih spremenljivk, ki zajemajo več spremenljivk in tako predstavljajo bolj zanesljivo mero določene lastnosti.

Razširjeno je stališče, da je edino pravo oziroma znanstveno raziskovanje kvantitativno raziskovanje. Avtor dobro opiše prednosti in pomanjkljivosti vseh strategij in tudi poudari pomen kvalitativnega raziskovanja, ki ga prav tako opiše kot znanstveno strategijo. Tudi kvalitativno raziskovanje lahko prispeva k razvoju teorije. Avtor v zaključku drugega dela izpostavi, da vse strategije vsaj posredno vključujejo teoretične ideje in analitični okvire ter so zato vse primerne za družboslovno raziskovanje.

Posebej bi izpostavila, da je v knjigi predstavljena in podrobneje opisana nekoliko manj razširjena strategija. To je strategija primerjalnega raziskovanja, ki je primerna tudi za uporabo v raziskovanju vzgoje in izobraževanja. Na to kaže tudi primer, na katerem je podrobneje razložena ta strategija. Gre za zelo uporabno in preprosto strategijo, ki je usmerjena na iskanje podobnosti in razlik med spremenljivkami. Seveda pa je, ne samo pri tej strategiji, zelo pomemben izbor spremenljivk, ki se ga lahko lotimo šele po temeljitem pregledu relevantne literature.

Knjiga je napisana za širšo publiko in ne zahteva posebnega metodološkega predznanja. Avtor pri opisu strategij in njihovih izsledkov pogosto kot pomembno izpostavlja odkrivanje vzrokov in vzročnih zvez v podatkih. Avtor sicer na primerih lepo predstavi proces sklepanja in ga tudi utemelji, a pogosto za dve spremenljivki, ki sta povezani ne moremo nujno trditi, da ena vzročno vpliva na drugo. Za takšno sklepanje je potrebno zelo dobro izbrati spremenljivke in še bolj temeljito pregledati teorijo. V praksi za ugotavljanje odnosov vzrok – posledica uporabljamo metodo eksperimenta. V tem primeru lahko natančno kontroliramo spremenljivke, ki jih proučujemo in nato sklepamo o morebitnih vzrokih, ki vplivajo na spremembo preučevanje spremenljivke. Zaradi zahtevnosti, ustrezne zasnove in izvedbe je uporaba eksperimentov v družboslovnem raziskovanju redka. Pri proučevanju zvez med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami zato v praksi po navadi govorimo zgolj o povezanosti spremenljivk in ne o vzročno posledičnih zvezah.

Knjiga ponuja tudi nekaj praktičnih nasvetov in ugotovitev, kot so na primer: na koncu raziskovanja raziskovalci pogosto ugotovimo, da *»so bili številni podatki, ki so jih zbrali na začetku raziskave, napačni in da bi bili lahko pri zbiranju podatkov bolj učinkoviti, če bi na začetku vedeli tisto, kar se je pokazalo na koncu raziskave«* (str. 34). In tudi: *»vsak preizkus izboljša teorijo: to velja tako za preizkus, ki teorije podpre, kot za tistega, ki je ne podpre«* (str. 62). Opozori pa tudi na nekaj pasti: *»Kadar pisec postane zagovornik določenega gledišča, potem za svojo poročilo »izbere« samo tiste delčke izkustvenega gradiva, ki podpirajo to gledišče ... /str. 82/ Edina resnična zaščita pred neprepoznano pristranostjo je to, da družbena znanost obstaja kot skupnost ... /str. 83/«* Objavljeno delo je že pred, predvsem pa po objavi podvrženo natančnemu seciranju s strani drugih raziskovalcev. Omenja tudi, da družboslovna publika ne pričakuje poročil o neuspehih poskusih oblikovanja prikazov (torej takšnih rezultatov, ki ne potrjujejo teorije): *»Taka poročila pa bi morala biti bolj običajna kot so, že zaradi logike preverjanja teorije, ki nakazuje, da so negativne ugotovitve zelo pomembne.«* (Str. 157.)

Pomanjkljivost knjige je slaba ločljivost prikazanih slik, ki so ravno dovolj razločne, da je še možno razbrati besedilo na njih. Zaključimo lahko, da knjiga opozarja, izpostavlja in poudarja pomembna stališča v družboslovnem raziskovanju, prikaže prednosti in slabosti izbranih strategij raziskovanja ter nudi tudi napotke za raziskovalce, ki se lotevajo družboslovnega raziskovanja, torej izdelovanja prikazov družbenega življenja. Vsekakor je vredna branja.

Mojca Rožman